

Himmelens, havets og skogens maler

Ingeborg Stana ble kunstner mot alle odds. Hun snublet inn i kunstverdenen da hun som 20-åring reiste til Firenze for å studere restaureringsfag. Senere ble det kunststudier. I dag er hun kjent for sitt poetiske bildeuttrykk der skyer, trær og landskap preger lerretene.

– Jeg vil bruke min *stemme* som kunstner til å fortelle hva som skjer med naturen i dag.

LOST IN THE WOODS, olje på lerret, 20 x 25 cm.

LOST IN THE WOODS, olje på lerret, 20 x 25 cm.

Tekst **Anne Marit Muri** / Foto **Anne Vesaas**

– Kunst var aldri noe tema i min oppvekst. Far konstruerte tunneler på Vestlandet. Farfar tegnet kraftverk i den samme landsdelen.

Jeg kan ikke huske at kunst var noe vi snakket om i mitt barndomshjem. I min familie var det mange realister og ingeniører. Hver sommer og på fridager reiste vi fra Jar i Bærum der jeg vokste opp, og inn til fars hjembygd Odde og til gården Stana som ligger innerst i Hardangerfjorden. Her drev besteforeldrene mine en liten fruktgård. Far overtok gården med flere gamle hus, og dette ble vår *hytte*. Vi var mye ute i naturen i feriene, og gikk opp bratte fjellkneiker og innover gamle støler. Jeg husker jeg la merke til de mange små og gamle, sølvgrå trehusene, som stod vindskjeve på grove steinmurer etter å ha stått ubrukte i en årrekke. Støler som en gang hadde blomstret av liv med ysting av ost og kjerning av smør. Nå lå de der øde og forlatte. Spor av levd liv har lenge fascinert meg. Synet av de nedlagte stølene, rustne rørsystemer i fjellet og kronglete skogsveier som var viktige forbindelsesledd mellom by og land, er minner som sitter som spikret inne i meg fra tidlig barndom.

Ville bli brettseiler i Australia

– På skolen var jeg god i sport og i tegning. Etter fullført treårig videregående skole dro jeg til Australia for å drive med brettseiling ett år etter å ha fått et sportsstipend. Windsurfing var noe jeg eksperimenterte med på vestlandsfjordene i tenårene. På den dype og mektige Sørfjorden fikk jeg kunnskaper om vinden, og her var det perfekt å surfe på bølgene. Jeg ble god til å lese været ved blant annet å studere skyene på himmelen, og husker godt at jeg ofte observerte skyene som skrapet i toppen på Folgefonna. De kunne være nesten blåsvarte, og da kom

uværet. Jeg lærte tidlig å ha respekt for naturkreftene, de kan være urokkelige, dramatiske og skifte på et blunk.

– Det er ikke så stor forskjell på å male og seile. Begge deler handler om å forberede seg godt, å vite hva man skal gjøre på forhånd, og fokusere på en detalj av gangen. Men, jeg gav etter hvert opp drømmen om å bli seiler på heltid, det ble rett og slett for vått og for kaldt å holde på med.

Flyttet til Italia

– I en alder av 20 år var jeg fast bestemt på å utdanne meg innen restaureringsfaget i Firenze, jeg ville *redde* gamle hus. Jeg dro av gårde til Italia uten å kunne ett ord italiensk. Den første tiden lyttet jeg intenst til de nye språklidene, og så mye på italienske filmer. Jeg gikk på språkkurs, og plutselig, etter tre måneder løsnet det. Fra å være en *stum østers* kastet jeg meg ut i dagligdags konversasjon på italiensk, og gjennomførte tre års studier i restaureringsteknikker. Mye tid ble tilbrakt på et verksted i Firenze der arbeidsspråket var italiensk. Under oppholdet tegnet jeg en god del og fikk anledning til å vise frem mine arbeider til det statlige kunstakademiet. De oppfordret meg til å søke om opptak. Her kom jeg inn i 1991, og ble i ett år. I 1992 begynte jeg på Statens kunstakademi. Jeg kom inn på studiet med seks små tegninger. Under opptaksuken valgte jeg å konsentrere meg om å tegne.

Malte i motvind

– I hovedsak gikk de fire årene på Statens kunstakademi ut på å lære kunstteori. Studiet var på dette tidspunktet veldig idébasert. På 1990-tallet skulle kunsten være konseptuell og helst provosere. Vi var i alt 14 kunststudenter på mitt kull. Jeg gikk samtidig med blant annet Frank Brunner, Vibeke Slyngstad,

▲ THE WOODS, olje på lerret, 56 x 120 cm.

▼ SHADOWPLAY, olje på lerret, 50 x 50 cm.

Kenneth Blom, Lotte Konow Lund, Jenny Rydhagen og Elise Storsveen.

En av lærerne var Lars Vilks. Han og mange av våre faste lærere på dette tidspunktet var opptatt av å formidle kunst med det vi kan kalle *antiestetisk* kunstforståelse. Helt siden 1990-tallet har den konseptuelle kunsten og den provoserende kunsten dominert den norske kunstscenen. Jeg syntes til å begynne med at dette var interessant, men klarte aldri å lage kunst på denne måten. Heldigvis var det enkelte gjestelærere, blant annet flere fra England, som hadde et annet syn på kunsten, og som gav meg mot til å tro på egne ideer. Jeg har alltid vært estetisk orientert, mer enn det som var allment akseptert på denne tiden.

– Jeg var fortsatt påvirket av mitt fireårige opphold i Italia der klassisk kunst og klassisk teknikk stod i fokus, og følte meg litt som en fremmed fugl i studietiden, jeg ville ikke bli konseptkunstner. Det jeg aller helst ville, var å male det vakre og det skønne, men opplevde at det var tabu i det studiemiljøet jeg vanket i. Men jeg er sta, det har jeg alltid vært. Så jeg var tro mot mitt uttrykk, og visste at en dag ville min tid komme.

Verksted på Sagene

I verkstedet på Sagene har Ingeborg Stana funnet malerro i lyse og luftige omgivelser. Her arbeider den spreke tobarnsmoren med oljemalerier i store og små formater, som er behagelig å hvile øynene på.

Bildene som henger på veggene og står på gulvet, utstråler harmoni, ynde, lys, og en dyp respekt for naturen. Himmelbildene er som kopier av fotografier og representerer vår tids utgave av I.C. Dahls ikoniske skybilder.

Helt siden hun gikk ut fra Statens kunstakademi, har Stana stilt ut bildene sine på separatutstillinger og kollektive utstillinger.

Hun har også hatt en rekke utsmykningsoppgaver og jobbet med tema hud, skyer, himmel, hav og nå også skog.

– Det har tatt lang tid å finne frem til min egen stemme rent kunstnerisk. Jeg har bygget opp uttrykket mitt gradvis.

Bildene jeg maler i store formater, lages først i liten skala. Jeg jobber svært kontrollert med forberedelsene til et maleri. Komposisjonen er alltid gitt på forhånd. Jeg arbeider med geometri, og regner nøyaktig ut det gylne snitt. Alt som skal males på lerretet, er skisset opp før jeg stryker på malingen.

Vitenskapsmann og poet

Når jeg gjør grunnarbeidet, er jeg en ren utfører, og er da mer vitenskapsmann enn kunstner. Underveis i prosessen med å påføre maling på store formater som ofte måler to ganger to meter, kan jeg være i atelieret i 10 timer i strekk. Hver time passer jeg på å ta pauser, og drikker vann og spiser litt nøtter. Å arbeide med så store formater er fysisk krevende, det kan faktisk sammenlignes med å drive sport.

Når jeg legger malestrøkene på lerretet etter at grunnarbeidet er gjort, går jeg inn i en annen rolle – da er jeg mer som en *poet*. For min egen del er det viktig å beherske både vitenskapen og følsomheten, for å få frem det rette uttrykket.

Jeg liker å leke med perspektivet, og late som jeg befinner meg høyt oppe i skylaget. Bevegelse, komposisjon og rytme er viktig. Jeg liker at betrakteren skal se naturen på en litt ny måte, og nesten bli svimmel av mine bilder.

– Det beste bildet skal jeg male i dag, tenker jeg ofte. Ja det tenker jeg faktisk hver gang jeg stiger inn atelieerdøren.

Når jeg går i gang med et maleri, må jeg på forhånd vite hvilket lys jeg ønsker å formidle. Komposisjonen må derfor utføres grundig. Jeg tegner opp motivet nøyaktig før jeg begynner. Ofte består hvert bilde av fem tynne malingslag før bildet får sin endelige form. Til slutt legger jeg på blank eller matt ferniss. Uttrykket blir veldig forskjellig med ulike ferniss.

Jeg er avhengig av å være fornøyd med mitt eget resultat. Mye blir forkastet. Jeg er rå på å eliminere. Å være hard mot meg selv er en del av livet i atelieret. Mange kunstnere kaster for lite. Jeg mener det er viktig å forkaste. Selv slipper jeg kun ut det som holder mål i egne øyne.

Tidløse skyer

I forbindelse med en utstilling av Stanas bilder i 2005 på galleri Blomqvist skrev Espen Hammer følgende om hennes skybilder:

Ingeborg Stanas himler synes meg først og fremst å være høye, eller snarere opphøyde. Det er som om det maleriske blikket er vendt oppover mot noe eterisk, uoppnåelig og fraværende som ikke bare er utenfor rekkevidde i vertikal forstand, men som også, takket være skyformasjonenes ubestemmelighet, uttrykker en flyktighet som både er formløs og uberørbar.

Stana er romantiker, og en minimalist. Hennes bilder er helt blottet for mennesker, og med sine høye himmelperspektiver blir betrakteren nesten svimmel når vi beskuer hennes bilder. De er uendelige, og evig tidløse, og minner oss på at himmelen er umenneskelig, helt uten grenser, og helt uten evne til å ane noen slutt eller noen begynnelse. Det er bare en flik av virkeligheten som er rammet inn, og som får betrakteren til å føle seg liten og maktesløs for det uendelige universet som himmelen spenner sin bue over. Stillhet og gjennomsiktighet er andre begreper som kan beskrive hennes bildeunivers. Å velge å male himmel med skyer og blå himmel kan tilsynelatende virke som et banalt bildeuttrykk, som minner om feriefotografier fra sydlige breddegrader. Men Stana klarer kunststykket å uttrykke noe mer enn tomhet i sine bilder, de avstedkommer en letthet, en luftighet som stråler av ro, harmoni og av ynde, som vi gjerne vil være omgitt av, helt uten støy, bare behag for det blotte øye, der vi kjenner følelsen av å være et lite menneske i det store universet. Himmelen er noe mer enn bare idyll, den byr på undring, hva skjuler det seg bak skyene, hva finnes der. Himmelen byr på distanse, på melankoli over å ikke få svar på hvorfor vi her nede på jorden aldri får svar på hvorfor vi er til, og hvorfor himmelen er så langt fra oss, og så luftig, så svevende, som om alt liv på jorden bare fyker forbi i en underlig lang kjede, som vi mennesker ikke forstår rekkevidden av. Bildene er i all sin enkelhet også abstrakte og rommer flere spørsmål enn svar på den menneskelige eksistens, og som innbyr til både beundring og undring over livet på jorden.

– *Hvor har du fått dine kreative evner fra?*

– Både min far og farfar var gode til å tegne, særlig tekniske tegninger. Far tegnet også sitt eget hus. Jeg har nok fått formsansen og min sans for teknikk fra farsslekten.

Jeg var selv veldig teknisk orientert etter restaureringsstudier og ett års kunstutdanning i Firenze. Her stod tekniske ferdigheter høyt i kurs.

I dag er min egen tilnærming til maleriet todelt, det er både en kalkulert arbeidsprosess og et åndelig virke.

Utskjelt

– *Har det vært tøft å lage kunst som er ansett for å være for pen?*

– Jeg har lenge vært i utakt med det rådende kunstsynet i Norge. En paneldebatt-deltager skjelte meg ut og kalte meg for nazist på grunn av mitt kunstsyn. Tema for debatten vi deltok i, var skjønnhet i kunsten. Jeg mener at kunst som er behagelig å se på, også må være akseptabelt å lage i vår tid. I løpet av de siste to årene har den gamle trenden med å fremleske konseptkunsten begynt å snu noe. I dag blir jeg ikke lenger undervurdert fordi jeg maler landskapsbilder. Jeg har klart å holde fast ved mitt kunstsyn, og holdt meg oppe med eget atelier og solgt bilder hvert år siden jeg gikk ut fra kunstakademiet. I perioder har jeg også jobbet med organisasjonsarbeid og vært leder for norske billedkunstnere, inntil for to år siden.

– *Har du aldri tvilt på uttrykket ditt?*

– Jeg har i perioder tvilt på om det jeg gjør, er riktig. Det veksler innimellom. De som aldri tviler, tror jeg lyver. Jeg mener det er sunt å tvile, på den måten kan man utfordre seg selv. Det må være en viss dynamikk i det hele. Jeg har malt skyer i over 12 år nå, men er fremdeles ikke lei av dem.

Besatt av skogen

I fjor døde min far, han ble 80 år. Etter at han døde, fikk jeg en voldsom trang etter å gå i skogen. Jeg gikk mye på Hardangervidda sammen med min far da jeg var barn og i voksenalder. Vi kom nær hverandre når vi gikk ute sammen i naturen. Etter at han døde, ble det en slags besettelse for meg å komme meg ut i skogen. Jeg følte meg alltid litt roligere etter en runde ute i naturen. Min egen rastløshet var nesten absurd i denne perioden, og behovet for å komme meg ut av huset og inn i skogen, inn i stillheten og inn i de øde landskapene var veldig sterk. Jeg følte meg trygg i skogen, det ble en form for rennselse å vandre omkring der inne. Det ble mange turer i Maridalen og inn til Movann. Her gikk jeg på kryss og tvers alene. Etter hvert med skisseblokk i hendene. Så skjønte jeg at skogen er en klassisk metafor for døden, og at det kanskje var et slags sorgarbeid jeg gjorde der inne mellom grantrærne. Skogen ble for meg et bilde på spennet mellom livet og døden. Døden og forfallet finnes jo overalt i skogen. Jeg ser det i mosen

INGEBORG STANA, på vei opp Zeppelinfjellet, Ny-Ålesund på Svalbard (Foto privat).

på trærne, i kvister som har falt ned på bakken. Friske blader på grenene er tegnet på liv. Videokamera ble med meg på turene etter hvert, og det ble mange små filmsnutter som i dag er blitt til en serie med nye malerier med tema skog. Bildene skal vises frem på utstillingen hos Galleri GAD, som åpner 1. september 2011 med tittelen *Lost in the woods*. Nå er det to år siden min siste utstilling. Denne gangen er det kun himmel og skog som opptar meg. I forbindelse med min store interesse for skog har jeg lest mye litteratur om temaet, blant annet *Herrene i skogen* av Kjersti Ekman.

Vil være en stemme

– *Hvorfor er du så opptatt av naturen?*

– Vi mennesker tror at vi behersker naturen, men alt tyder på at vi har forbrukt naturen så rått at vi er i ferd med å forstyrre balansen i det fininnstilte systemet den består av. Mye endrer seg raskt om dagen, både sjeldne dyrearter og planter er i ferd med å dø ut. Jeg tror den tekniske tiden vi lever i, gjør at vi opplever forfall og død som en tilstand som kommer og for nærmer oss mennesker. Synet på naturen har endret seg drastisk i de senere år. Naturen er ikke lenger ren og idyllisk, eller en uuttømmelig kilde å øse av. Klimatrusselen gjør at vi ser annerledes på naturen i dag enn tidligere. Naturen er blitt en politisk sak. Alle naturkatastrofene rundt om i verden i det siste har gjort oss engstelige. Solen er blitt skummel. Vi kan få

hudkreft av for hard soling. Mye av det vi før så på som fint i naturen, er nå blitt farlig.

Ren natur er som en tapt idé i dag. Selv om himmelen er den samme for alle mennesker, ser vi på den med ulike blikk. I nord forbinder mange himmelen med blåtoner. I varmere strøk er det vanlig å ha et bilde på himmelen i rødtoner.

– Jeg har studert skyer både på Svalbard, på Island, i Afrika og i India. Heldigvis har jeg kunnet ta med familien på turene, som har vært en berikelse for oss alle, og jeg synes det er en fordel å være omgitt av nær familie. Jeg er flink til å beskytte mine nærmeste og prioritere tid sammen med dem.

I dag bor jeg på Grefsen med forfattermann og våre to barn på syv og ni år. Vi er frilansere begge to, og hverdagen vår er rutinepreget til tross for at vi har kreative yrker, men slik blir det ofte med små barn.

– *Hvorfor er kunst viktig for deg?*

– For meg er kunst et refleksjonsrom. Bildet har ikke verdi for betrakteren kommer inn og får se det. Responsen fra publikum er ulik. Mørke landskap kan handle om lyset, og lyse landskap kan handle om melankoli. Det er opp til betrakteren å avgjøre hva de ser i et bilde. Selv forsøker jeg å skape dynamikk i motivene mine.

– *Prøver du å redde verden med kunst?*

– Da jeg var på Svalbard, møtte jeg et filmteam som lagde dokumentarfilm fra stedet. De hadde med seg en rekke forskere

som vil bevise at smelteprosessen av isbreene på Svalbard går i et rykende raskt tempo. Funnene er rystende. Med dokumentarfilmen vil de være en stemme, som sier ifra om realitetene.

Jeg vil også bruke min stemme til å fortelle om hva som skjer med naturen. Det er viktig å ha mennesker som forteller om livet her og nå. Møtet med forskerne var sterkt, og det minte meg på at jeg må prøve å løfte opp min egen røst, slik at jeg kan være med å formidle det som er viktig i livet. Jeg vil vekke menneskene slik at vi unngår rovdrift på forutsetningene for vår sivilisasjon. Landskap og natur er blitt politisk, og derfor er det også blitt mer akseptert nå å male bilder som viser landskap.

– *Har du selv noen kunstneriske forbilder?*

– Jeg er mest inspirert av den engelske landskapsmaleren John Constable (1776–1837). Han var en politisk og poetisk maler.

Engelsk landskapsmaleri fra denne tiden viser tydelig at mennesker er i et nært samspill med hverandre og avhengige av sine omgivelser. Jeg er svært opptatt av maleriet som medium, og henter mye av min referanseramme fra kunsthistorien.

Det er også en del dyktige danske landskapsmalere for tiden, blant annet Allan Otte, Sten Larsen, Ulrik Møller og Søren Martinsen. De bruker alle landskapsmaleriet til å fortelle noe om vår virkelighet i dag.

– *Hva er du mest stolt av av dine arbeider?*

– Jeg ble valgt ut til å smykke ut hurtigruteskipet *Trollfjord* med himmelbilder som viser skyer og nordlyset. Av og til får jeg henvendelser fra passasjerer som reiser med båten. De tar kontakt med meg etter å ha sett bildene, for å bestille malerier. Det er hyggelig å få slike henvendelser.

Et annet morsomt oppdrag fikk jeg i vinter, det var å lage en eksakt kopi av et Rubens-maleri for filmen *Hodejegerne*, basert på Jo Nesbøs roman. Hovedpersonen skal stjele et svært berømt maleri av Rubens, og jeg fikk i oppgave å male det nøyaktig slik Rubens gjorde det, noe som virkelig var krevende.

– *Er det noe som provoserer deg?*

– Jeg har nok selv provosert mange med min kunst, og blitt anklaget for å være komplett idiot siden bildene mine er så estetiske. Men jeg opplever for øyeblikket at jeg ikke jobber så mye i motvind lenger. Kanskje har det blitt høyere under taket på kunstfeltet i Norge? Jeg har hatt mot til å stå imot presset om å endre meg og våget å være tro mot mitt eget uttrykk, det er jeg glad for.

Jeg har et sterk driv i meg. Det beste bildet skal jeg lage i dag, tenker jeg ofte, ja, det tenker jeg faktisk hver gang jeg stiger inn ateliærdøren. Jeg blir motivert av å jobbe hardt, samt å beherske formidlingen av lyset i mine bilder. Det å åpne seg og å være mottagelig og strekke seg mot nye uttrykk er en evig inspirasjonskilde hver eneste gang.

Åndelighet

– *Er du opptatt av å formidle en flik av evigheten i din kunst?*

– Jeg stiller flere spørsmål enn jeg har svar om hvor vi mennesker kommer fra, og hvor vi ender opp. Som maler er jeg opptatt av det sublime – det som ligger bortenfor vår rasjonalitet og forestillingsevne.

– *Har du selv en tro?*

– Personlig tror jeg ikke på Gud, men kanskje maler jeg en forestilling om Gud. Hvis publikum ser det guddommelige eller en uendelighet i bildene mine, så forstår jeg det. Jeg er opptatt av spiritualitet, men har i grunnen aldri interessert meg for religion i tradisjonell forstand. Ofte strekker ikke språket til når vi beve-

ger oss inn på denne tematikken. Det er lettere å beskrive disse tankene og følelsene i et maleri enn å forklare dem med ord. Selv om jeg ikke er religiøs eller tilhører noen religiøs gruppe, opplever jeg å være et åndelig vesen.

– *Hvordan takler du kunstnerrollen?*

– Å leve som kunstner er uforutsigbart. Du må ha god psyke for å holde fokus, slik at ikke alt glipper. Heldigvis er vi i en privilegert situasjon i Norge, med gode offentlige støtteordninger og stipender for kunstnere. De fleste kunstnere som lever og arbeider her, blir vurdert ut fra sitt arbeid og ikke i forhold til hvor høyt salg man har. Om lag 1/3 av alle kunstnere i landet lever av støtteordninger. Etter mitt syn er dette med på å bidra til at vi har en vital kunstscene i Norge.

Som kunstner føler jeg meg fri som menneske. Selv om jeg også lever med et konstant press på å prestere. Det er bare opp til meg selv hva jeg gjør ut av dagen. Heldigvis er jeg dedikert til det jeg gjør. Når jeg får en ny idé må jeg helst utføre den med det samme. Alt står og faller på en selv hva man får ut av livet. Hver dag byr på en ny mulighet. Selv snublet jeg inn i kunstverdenen og ble kunstner mot alle odds.

INGEBORG STANAS atelier på Sagene.

INGEBORG STANA (f. Oslo 1968)

Internasjonale og nasjonale utstillinger fra 1999 og til i dag. Festivalkunstner ved Tromsø internasjonale filmfestival, 2004.

Utdanning:

- Statens kunstakademi, 1992–1996.
- Accademia di belle Arti a Firenze, 1991–1992.

Utstillinger i utvalg:

- GAD i Oslo, 2009.
- Blomqvist kunsthandel i Oslo, 2006.
- Galleri F15, Jeløya, Fredrikstad, 2004.
- Hordaland kunstsenter i Bergen, 2002.

Utsmykking og innkjøp i utvalg:

- The World of ResidenSea, Oslo/Trollfjord.
- Ladegården sykehjem i Bergen.
- Rikshospitalet i Oslo.
- Malmø Kunstmuseum.
- St. Olavs Hospital i Trondheim.

KUNST FOR SALG, SE KUNSTKATALOGEN